

**Проф. др Михаило Велимировић,
Правни факултет Универзитета Српско Сарајево**

Предузеће као објекат стечајне масе

Резиме

У чланку су размотрени циљеви стечајног поступка: санација дужника, на основама стечајног плана и реорганизације предузећа; генерално или опште извршење над целокупном имовином стечајног дужника, ради заједничког намирења свих повјерилаца. Садржински и вредносно, али не и временски, аутор врши градацију продаје имовине стечајног дужника: продаја дужника као правног лица, продаја имовине стечајног дужника као целине, продаја дјелова дужникове имовине који чине функционалну целину, продаја појединих ствари и роба.

Аутор анализира законске одредбе о продаји стечајног дужника као правног лица; он то чини уредно у стечајним законима са свих иерихија српско-хрватског говорног подручја. Приказана су станаовиша правне теорије и судске праксе о продаји стечајног дужника као правног лица и о стечајној маси као процесном субјекту. Разрађен је поступак доношења одлуке о продаји стечајног дужника и њен целински садржај. У истом смислу је разрађен поступак закључивања и садржај уговора о продаји стечајног дужника. У завршном дијелу чланка даи је приказ међународног стечаја, с обзиром на *lex fori*, *lex rei sitae*, *lex fori concursus*.

Кључне речи: стечај, стечајни суд, одбор повјерилаца, стечајни управник, стечајни поступак, стечајна маса, продаја дужника, одлука о продаји дужника, уговор о продаји дужника, *lex fori*, *lex rei sitae*, *lex fori concursus*.

Увод

Отварање стечајног поступка над инсолвентним дужником има следеће основне циљеве. Прво, да се покуша његова санација реорганизацијом на основу стечајног плана, укључујући и принудно поравнање са повјериоцима. Друго, да се изврши колективно равномјерно намирење стечајних повјерилаца стечајне масе. Треће, циљ стечајног поступка није законом дефинисан, али он објективно економски постоји, а састоји се у елиминисању несанираног дужника из привредног живота, како би се прекинуо ланац платежне неспособности предузећа и других субјеката привређивања.

Стечајну масу стечајног дужника сачињава његова цјелокупна имовина (начело универзалности) и она служи за колективно намирење стечајних повјерилаца. Да би се то могло постићи, стечајна маса се уновчава продајом ствари, према одговарајућим методама. Зависно од врсте ствари, њиховог физичког састава и правних својстава, продаја може да буде организована на неколико начина, са краћом или дужом процедуром, са једноставнијим или сложенијим поступком добијања одговарајућих сагласности за то. У том смислу, садржински и вредносно, али не и временски, идући од већег ка мањем, разликују се следеће могућности дужника као правног лица, што је предмет овог рада. Друго, продаја имовине стечајног дужника као цјелине, одједном и у једном комаду. Треће, продаја ствари које чине функционалну цјелину у саставу стечајног дужника (фабрике, погони, складишта, робне куће и др.). Четврто, продаја појединих ствари из стечајне масе. Пето, продаја лако кварљивих роба, јер се то мора извршити брзо и на једноставан начин.

Одмах да истакнемо да не треба мијешати продају стечајног дужника као правног лица и продају имовине стечајног дужника као цјелине, иако се и у једном и у другом случају ради о продаји цјелокупне његове имовине. У првом случају се ради о продаји субјекта права, са својим материјалним супстратом, да би се наставио његов живот, производња и пословање, у истом или у трансформисаном облику, али у власништву његовог купца. У другом случају се продаје имовина стечајног дужника као материјална и правна цјелина, али са недефинисаним намјерама њеног власника, јер није утврђено да ли ће он да оснује са купљеним стварима ново предузеће или ће да поступи са њима на неки други начин (на примјер, да их препрода и сл.).

Начело универзалности стечајне масе подразумијева да се мора сакупити и у њу унијети све што дужник има и ма гдје се то налазило. То може да буде врло сложено за реализацију сакупљања ствари, њиховог третмана са гледишта правних режима ако се неке од њих налазе на територији друге државе, начина продаје покретних и непокретних ствари. Све се то чини ради заштите интереса повјерилаца у поступку уновчења и диобе стечајне масе.

Узима се да се дефинисани циљеви стечајног поступка могу боље и брже постићи продајом стечајног дужника као правног лица или његове имовине као цјелине, но кад се врши сепаратно уновчење појединих дјелова имовине. То је наро-

чито случај кад је предмет продаје индустријско предузеће или неки његов дио као техничко-технолошка цјелина.

Предузеће дужник и стечајна маса

Могућност продаје предузећа као правног лица и објекта стечајне масе први је предвидио Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији¹⁾ из 1989. године. То су касније прихватили и други закони о стечају, који су донесени на територијама наше бивше заједничке државе. Закони о стечају са тих територија различито, међутим, дефинишу појам предузећа као објекте стечајне масе. Неки од њих садрже формулацију продаје дужника као правног лица, а други изостављају ту квалификацију „правно лице“. Но, без обзира на законску квалификацију предузећа као предмета продаје, претпоставке и циљеви су им исти, а то је да се постигну што већи ефекти продаје на комерцијалном плану (повољнија цијена), на привредном плану да се одржи производно-пословна дјелатност предузећа, на социјалном плану да се очува запосленост радника.

Југославенски Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији (чл. 129.-130.) регулише ову материју под насловом „Продаја дужника“ и дефиницијом „да се дужник као правно лице изложи продаји“. Исту одредбу садржи србијански Предлог Закона о стечајном поступку²⁾ из 2003. године (чл. 112.-113.). Босански федерални Закон о стечају и ликвидацији³⁾ из 1998. године (чл. 92.) предвиђа могућност „да се дужник као правна особа прода“. Закон о стечају, принудном поравнању и ликвидацији⁴⁾ Дистрикта Брчко из 2002. године (чл. 84.) предвиђа продају дужника „као правног лица“.

Закон о стечајном поступку⁵⁾ Републике Српске из 2002. године (чл. 108. и чл. 29. ст. 6.) предвиђа да се може „отуђити предузеће“, „отуђење предузећа у цјелини“, „продати имовина стечајног дужника“. Црногорски Закон о инсолвентности привредних друштава⁶⁾ из 2002. године (чл. 66.) регулише „продају цјелокупне имовине стечајне масе“. Хрватски Стечајни закон⁷⁾ из 1996. године (чл. 159. и чл. 161.) садржи одредбе да се може „отуђити предузеће“, а затим поглавље „Продаја имовине дужника као цјелине (Глава IV, Одјељак 2-А).

За све наведене законе, осим за хрватски, карактеристично је да садрже само назнаку могућности продаје стечајног дужника као правног лица или као цјеловите имовинске масе, са најосновнијим садржајем правне норме о томе. Изостала је, наиме, разрађена регулатива о тој продаји. Регулисано је само оно основно: да се

1. „Службени лист СФРЈ“, бр. 84/1989 и „Службени лист СРЈ“, бр. 37/1993 и бр. 28/1996.
2. Текст скинут са Интернета 02.03.2004. године.
3. „Службене новине ФБиХ“, бр. 23/1998.
4. „Службени гласник Брчко Дистрикта“, бр. 1/2002.
5. „Службени гласник РС“, бр. 67/2002.
6. „Службени лист РЦГ“, бр. 6/2002.
7. „Народне новине“, бр. 44/1996, бр. 29/1999, бр. 129/2000.

предузеће као дужник може продати; да се продајом дужника обуставља стечајни поступак према њему; да средства добивена продајом дужника улазе у стечајну масу; да се стечајни поступак наставља против стечајне масе, коју заступа стечајни управник; да купац преузима предузеће без његових обавеза и радника.

Продајом стечајног дужника као правног лица настала су два правна субјекта стечајног поступка, али са различитим правним статусима. То су продато предузеће дужник са својством правног лица у власништву његовог купца и стечајна маса без својства правног лица, али са страначком способношћу.

Продајом стечајног дужника као правног лица он само мијења свог власника, али наставља свој правни живот као правна творевина, у истом или у промијењеном организационом облику. Дужник је продат са својим конститутивним супстратима, тј. са цјелокупном његовом имовином, са његовим именом (фирмом), која се може, али не мора мијењати. Она се мора промијенити ако је предмет продаје стечајни дужник ортачко друштво или командитно привредно друштво. Продају се произвођачки знакови и робне марке, регистрација, инфраструктура и организационо устројство, пословна позиција и углед на пословном простору. Било би добро, из пословних и социјалних разлога, ако би са купљеним предузећем били преузети и његови радници.⁸⁾

Друкчије могу да стоје ствари ако је предмет продаје имовина стечајног дужника као цјелина. У тој варијанти купопродаје могуће је да купац намјерава да дође до средстава тог предузећа као цјелине и да са њима оснује друго предузеће, са друкчијим програмом, под другим именом и ознакама производа или услуга, дакле, да прекине сваки стварни и правни континуитет са претходним предузећем стечајним дужником.

У објема варијантама описане продаје недостају детаљна правила тога правног посла. То није обична продаја, ни обични купопродајни уговор из Закона о облигационим односима, јер објекти промета могу да буду врло сложеног састава и различитих правних режима.⁹⁾

Стечајна маса субјект поступка

Стечајна маса је нови субјект процесног права, који је настао намјесто продатог дужника као правног лица. Она преузима његове обавезе, као правни следбеник продатог стечајног дужника. Дужник је, наиме, прекинуо своју повезаност са стечајном масом оног момента кад је купац исплатио куповну цијену у стечајну

8. Добар примјер за то даје хрватски Стечајни закон (чл. 163.), према коме нема аутоматског престанка радног односа због отварања стечајног поступка. На том становишту је и Предлог србијанског Закона о стечајном поступку (чл. 63.), према коме је покретање стечајног поступка само „разлог за отказ уговора о раду“.

9. Вриједне доприносе за разумијевање те проблематике дали су аутори др Михаило Дика („Продаја дужника у стечају“, „Правни живот“, Београд, 1992., бр. 1-2) и др Дара Миленовић („Продаја дужника у стечају“, „Право и привреда“, Београд, 1997., бр. 5-8).

масу. Стечајна маса је у двострукој улози: она је, прво, процесноправни субјект у даљем вођењу стечајног поступка, али је она и објекат тога поступка, јер служи за колективно намирење потраживања повјерилаца. Кад се све то заврши, стечајна маса престаје да постоји. Све је то утврђено и потврђено у судској пракси.

Судска пракса је сасвим децидно констатовала да стечајна маса не може имати својство правног лица. Она након продаје дужника као правног лица и обуставе стечајног поступка над њим, представља субјекта само у стечајном поступку, који се наставља ради намирења повјерилаца.¹⁰⁾ Стечајна маса, иако није правно лице, има страначку способност, и то и пасивну и активну способност. То јој је потребно због сложености и испреплетености послова између дужника и његових повјерилаца након продаје предузећа дужника као правног лица. Страначка способност није дјелива, па онај ко има пасивну страначку способност мора посједовати и активну страначку способност.¹¹⁾

За правну теорију и за пословну и судску праксу овдје су настала два основна проблема. Проблем теоријске природе је у законској квалификацији да се може продати стечајни дужник као правно лице. Проблем практичне природе је у недостатку правне регулативе о правном лицу као предмету купопродајног уговора.

Неки ставови теорије о продаји стечајног дужника

У теорији су се одмах, након доношења законске одредбе да се може продати дужник као правно лице, појавила критичка становишта о томе. Теоријске замјерке о томе могу се груписати у три цјелине.

Прва група замјерки формулацији да се може продати предузеће стечајни дужник као правно лице односи се на питање да ли је могућ промет правног субјективитета. Наглашава се да правни субјективитет не може да буде објекат правног промета, па се не може ни продавати ни преносити на другога.¹²⁾ Објекат правног промета може да буде само привредна организација без својства правног лица, како је то предвиђено у француском праву за трговачке радње (*fonds de commerce*). У савременом црногорском праву без својства правног лица су привредна друштва из категорије друштва лица, тј. ортачко друштво (ортаклук) и командитно друштво.¹³⁾

Друга група разлога против формулације о продаји предузећа стечајног дужника као правног лица је процесне природе. Суштина је тог схватања да је погрешно раздвајање спровођења стечајног поступка против дужника од вођења поступка против стечајне масе. То је раздвајање независне продаје стечајног дужни-

10. Рјешење Врховног суда Србије, П. Рев. 297/95 од 17.10.1995. год.

11. Правно схватање Одељења за привредне спорове Вишег привредног суда у Београду од 25.03.1996. године.

12. Др Владимир Јовановић: Предузећа и друштва према Закону о предузећима, Београд, 1990., стр. 137-138.

13. Члан 1., ст. 1., тач. 2.-3. у вези са чл. 3., ст. 3. Закона о привредним друштвима.

ка као правног лица и продаје његових средстава као имовинског супстрата правног лица, који чини стечајну масу, па да онда средства добијена том продајом улазе у стечајну масу. Како купац уплатом куповне цијене у стечајну масу преузима предузеће без његових затечених обавеза, то се одговорност за те обавезе преноси на стечајну масу, која се тиме персонализира, иако нема својство правног лица.¹⁴⁾ Закључак је из тога да би било боље рјешење да купац предузећа дужника преузима са њим и његове обавезе и да ће се оне исплатити повјериоцима из стечајне масе средствима оствареним купопродајном цијеном предузећа. А то значи да се поступи као и у сваком другом стечајном поступку и сваком другом начину продаје имовине стечајне масе.

Трећа група схватања о неадекватности формулације о продаји дужника као правног лица тиче се својинских односа. Ово нарочито кад је стечајни дужник привредно (трговачко) друштво. Јер, власништво над друштвом са својством правног лица припада улагачима средстава, као члановима тога друштва. Они своја власничка и чланска права доказују акцијама (дионицама) или неким другим доказом. Власништво над средствима у привредном друштву припада њему као правном лицу. Зато би, теоријски посматрано, продаја дужника као правног лица била правно могућа само продајом чланских улога. То, међутим, не може доћи у обзир, јер је стечајни дужник предузеће као правно лице, а не његови чланови. Стечајни поступак је покренут и води се над стечајним дужником, а не над његовим члановима, као власницима тога друштва. Зато је „продаја стечајног дужника као правне особе постала непримјерена“.¹⁵⁾

Чланска права у привредном (трговачком) друштву су својинска права, која се стичу улагањем средстава у то друштво, па се она не могу одузети. Кад би могло да буде друкчије и кад би се могла продавати чланска права за потребе стечајне масе, куповна цијена не би ушла у ту масу него у имовину онога чија је. Куповином акција (дионица) или других удјела купац би стекао чланско право у дужнику, па би тиме дошао у правни положај бивших власника. Тиме се не би ништа ријешило; стечајни поступак би се и даље спроводио над имовином стечајног дужника. Једино, ако би се намјеравало да се санира стечајни дужник било би реално да се појави купац улога у стечајном дужнику, да би постао његов власник и да би тако могао да проводи потребне активности за његову санацију, својинску трансформацију или приватизацију и организационо реструктурирање.

Насупрот томе, продајом имовине стечајног дужника као цјелине на купца се преноси само материјални супстрат правног лица. Стечајни поступак се наставља према стечајном дужнику као правном лицу, а да се тиме не вријеђају својинска права чланова привредног друштва, с тиме што они и даље носе ризик улагања својих средстава у друштво. Уколико остане нешто средстава, као нераспоређене

14. Др Томица Делибашић: Побијање правних радњи стечајног дужника, Београд, 1999., стр. 30.

15. Др Јакша Барбић: Продаја имовине стечајног дужника као цјелине, (Зборник: „Новости у стечајном праву“, Загреб, 2001., стр. 192).

имовине стечајне масе, након подмирења потраживања повјерилаца, тај се износ предаје члановима привредног (трговачког) друштва стечајног дужника. На тај начин се остварује потпуна одговорност дужника за своје обавезе спровођењем стечајног поступка, а да се не дира у својинска права чланова привредног (трговачког) друштва у стечају.¹⁶⁾

Одлука о продаји стечајног дужника

Продаја стечајног дужника као правног лица, односно продаја имовине дужника као цјелине или продаја дјелова те имовине као функционалне цјелине, представља правну радњу од нарочите важности. Те радње врши стечајни управник као законски заступник стечајног дужника. Њему је, међутим, за обављање такве радње потребна сугласност или одобрење надлежног органа стечајног поступка. Према Закону о принудном поравнању, стечају и ликвидацији (чл. 129. и чл. 131.) ту сугласност даје одбор повјерилаца у виду свог мишљења. Одлуку о томе доноси стечајно вијеће. Србијански Предлог Закона о стечајном поступку (чл. 18. ст. 3.) предвиђа да радње „од изузетног значаја“ „могу се предузети уз обавештавање стечајног судије и добијање сагласности одбора повјерилаца“. Закон о стечајном поступку Републике Српске (чл. 108.) предвиђа да је стечајни управник дужан да прибави сугласност одбора повјерилаца за правне радње које су од посебне важности за стечајну масу. Ако одбор повјерилаца није образован, сугласност на те радње даје скупштина повјерилаца. Идентичну одредбу садржи и хрватски Стечајни закон (чл. 159.). Босански федерални Закон о стечају и ликвидацији (чл. 92.) предвиђа да одлуку о продаји дужника доноси стечајно вијеће, пошто претходно прибави сугласност повјерилаца и мишљење стечајног управника. Брчански закон (чл. 84.) предвиђа да стечајни судија доноси одлуку да се прода дужник као правно лице, а стечајни управник као „представник стечајног дужника закључује уговор о продаји дужника као правног лица“. Црногорски Закон о инсолвентности (чл. 80.) садржи доста детаљне одредбе о продаји „дијела или укупне имовине из стечајне масе“. Стечајни управник има, према том закону, највише пословне слободе у уновчавању имовине из стечајне масе. Он само обавјештава суд, дужника, повјериоце и лица која имају залогу или било која друга права у вези са предметном имовином о својој намјери да ту имовину изложи јавној продаји. За друге начине продаје потребно му је одобрење стечајног суда.

Нове су тенденције у стечајном законодавству да се пружи пуна аутономија повјерилаца у материји формирања и уновчења стечајне масе; даје се предност начелу аутономије повјерилаца према начелу официјелности. Зато се предвиђа да сугласност за продају стечајног дужника, његове имовине као цјелине или њених функционалних дјелова, као радњи од посебне важности, даје одбор повјерилаца или скупштина повјерилаца. То је апсолутно оправдано из два основна разлога.

16. Др Јакша Барбић, *op. cit.* стр. 193.

Прво, појериоци су у цјелини стручнији да организују пословну операцију продаје, но што је то стечајни суд. Друго, повјериоци су најзаинтересованији за ефекте продаје, јер од тога зависи пуњење стечајне масе и намирење њихових потраживања. Уосталом, улога је суда да врши правосудну функцију и да управља стечајним поступком, а не да се бави организовањем продаје имовине из стечајне масе. Тај дио посла у стечајном поступку треба да обављају стечајни управник и повјериоци. Суд ће да то контролише и да пази на законитост радњи и поступака овлашћених субјеката.

Одлука о продаји стечајног дужника треба да буде добро састављена, јер ће се према њој формулисати понуда за закључење уговора и сам текст уговора о продаји. У тој одлуци се утврђују битни елементи будућег уговора о продаји, а то су предмет продаје, цијена, услови и начин продаје дужника. То ће бити битни елементи и уговора о продаји дужника.

Стечајни дужник као имовинска маса је комплексни појам, јер се састоји од већег броја разноврсних и разнородних ствари и права. Зато је то тешко у одлуци о продаји специфицирати, иако купац треба да зна шта ће све да буде обухваћено купопродајним уговором. Ипак ће бити довољно да се одреди оно што може да идентификује предмет уговора, а то је регистрациона ознака и књиговодствена евиденција, са назнаком што се продаје и гдје се то налази, с обзиром да се дио имовине дужника може налазити у иностранству (режим „*lex rei sitae*“). Такође, треба навести да ли се имовина продаје у виђеном стању, постоји ли и гдје се налази документација о власништву ствари и о правима дужника која би се пренијела на купца.

У одлуци о продаји дужника треба да се наведе да ли и који дјелови предметне имовине су обезбијеђени различним правом; да ли је и које је различно право уписано у јавне књиге; пријављена и непријављена различна права.

Изузетно је важно да се у одлуци предвиди шта се предвиђа са правним режимом радних односа запослених у стечајном дужнику или у неком његовом дијелу који представља функционалну цјелину.

Цијена је други битни елемент одлуке о продаји стечајног дужника. Она може да буде предвиђена као фиксна цијена или као почетна цијена за лицитацију, испод које се не може ићи; како би се цијена плаћала, одједном или у дјеловима и у којим роковима; у којој валути и по којем курсу би се цијена плаћала, хоће ли се и како ће се обрачунавати камате.

Начин продаје стечајног дужника одређен је законом, али то треба и у одлуци прецизирати. То може да буде јавним надметањем, прикупљањем понуда, али и непосредном погодбом. Хартције од вриједности и други берзански материјали продају се берзанском продајом. Начин продаје, међутим, више зависи од привредних разлога но од правних прописа.

У одлуци о продаји треба одредити да ли је предвиђено полагање јемства и у којем износу за учешће у лицитацији и каква ће бити судбина полога у даљњем току лицитационог поступка. Затим, да ли ће будући купац бити дужан да пружи

обезбјеђење за плаћање куповне цијене, као што је банкарска гаранција и под којим условима се она даје (условна, безусловна; директна, индиректна).

Одлука о продаји стечајног дужника, његове имовине као цјелине или њених дјелова као функционалне цјелине треба да буде објављена, ради увида јавности у њу. Сваки би повјерилац имао права да стави приговор на ту одлуку у предвиђеном року.

Стечајно вијеће треба да потврди одлуку о предметној продаји стечајног дужника. При томе, оно цијени само то да ли је одлука донесена на законит начин, с обзиром на поступак њеног доношења и на њен садржај. Против потврђене одлуке о продаји стечајног дужника или његових функционалних дјелова могла би се поднијети жалба другостепеном стечајном суду.

Уговор о продаји стечајног дужника

Уговор о продаји стечајног дужника као правног лица, његове имовине као цјелине или неког дијела као функционалне цјелине је нетипични уговор, који није посебно дефинисан. То је комплексни и сложени уговор у коме се срећу правила неколико правних дисциплина. То су правила привредног права, у свој његовој садржинској сложености; правила облигационог права, која су доминантна у правно-техничким питањима и облигационом садржају уговора; правила стечајног права, која су привредноправног и процесноправног садржаја. Овај уговор садржи у себи елементе и других правних дисциплина. То су елементи стварног права, јер се ради о својинскоправним односима; права индустријске својине; радног права, јер су у питању изузетно важна социјална питања радника, а и друштва као заједнице. Садржај уговора одређен је одлуком о његовом закључивању.

Уговор о продаји стечајног дужника је сложени уговор, јер се може састојати од главног уговора и од онолико посебних уговора колико врста имовине треба да обухвати; закључује се у стечајном поступку; дужник је истовремено и правни субјекат и правни објекат; комплексни су односи које треба уговором уредити. То је строго формални уговор по самој природи посла који се њиме регулише, иако у закону нема ни помена о томе (форма *ad solemnitatem*). Закључује га стечајни управник, као законски заступник стечајног дужника. За то му је потребна сугласност истих оних органа који су донијели одлуку о продаји стечајног дужника. Тако се сугласност о продаји стечајног дужника даје два пута, за одлуку и за уговор.

Уговор се сматра закљученим кад га потпишу уговарачи и кад га својим рјешењем потврди стечајни суд. Суд не би могао мијењати било што у садржају уговора, већ може да га потврди или да то одбије. Ово стога што је уговор правни акт закључен слободно изјављеном вољом његових уговарача. Суд може да затражи да се изврше измјене у тексту уговора и да се састави нови ње-

гов садржај. Измијењени уговор је нови уговор, који у цјелини подлијеже одобравању.

Против рјешења о потврди уговора може се уложити жалба другостепеном стечајном суду. Даном правоснажности рјешења о потврди уговора прекидају се сви поступци против стечајног дужника, па их купац може наставити у своје име и за свој рачун. На другој страни, стечајна маса као процесноправни субјекат може да води своје поступке, у вези са разврставањем и намиривањем повјерилаца.

Стечајна маса и *lex rei sitae*

Стечајни поступак се покреће и води ради намирења потраживања повјерилаца из имовине стечајног дужника, која се сакупља у стечајну масу. Дјелови те имовине или сва имовина могу да се налазе на територији друге државе, различите од земље у којој је стечајни суд и са друкчијим стечајним поретком. Сваки стечајни суд примјењује право своје државе, чији је он орган (*lex fori*). Свака држава се стара да обезбиједи примјену свог правног поретка, да заштити своје повјериоце и имовину дужника која се налази на њеној територији, а која долази у обзир да уђе у стечајну масу дужника. Отуда, за непокретне ствари стечајног дужника важи правило да се на њих примјењује закон државе на чијој су територији (*lex rei sitae*), а опште је начело стечајног поступка универзалност стечајне масе, тј. да у њу улази сва имовина стечајног дужника, ма гдје се она налазила. Тако се могу исказати супротни интереси државе дужниковог сједишта или држављанства у којој се води стечајни поступак и државе у којој се налази његова непокретна имовина.

Државе одредбама својих стечајних закона о сукобу закона и надлежности и билатералним уговорима рјешавају проблем укључивања имовине стечајног дужника која се налази у иностранству у стечајну масу. То је доста компликовано, па су у последње вријеме у Европи учињени одређени напори да се унифицирају правила стечајног права. У том смислу је донесена 1990. године Европска Конвенција о међународним аспектима стечаја (Истамбулска конвенција).¹⁷⁾ Та Конвенција није никада ступила на снагу, јер је није ратификовао потребан број држава, али она изражава европске потребе и схватања међународног стечаја. Након тога је 2000. године Европска унија донијела Директиву о стечајном поступку,¹⁸⁾ која се односи само на њене чланове и која је упутство за уређивање правила међународног стечаја по концепцији јединственог стечајног поступка (*lex fori concursus*).

17. Др Владимир Чоловић: Унификација европског стечајног права (Зборник: „Актуелна питања савременог законодавства“, Београд, 2001.).

18. Др Владимир Чоловић: Регулатива Савета ЕУ о стечајном поступку (Зборник: „Актуелна питања савременог законодавства“, Београд, 2003.).

И Конвенција и Директива предвиђају покретање главног или примарног стечаја и секундарног или посебног стечаја. Главни стечај је стечајни поступак покренут у држави сједишта дужника. То је сједиште дужника са својством правног лица и његовог уписа у судски регистар. То је „центар интереса дужника“. Секундарни стечај је стечајни поступак који се отвара у другој држави, у којој је „центар пословања“ истог стечајног дужника, на захтјев стечајног управника главног стечаја. То је стварно сједиште дужника или његове организационе јединице (филијале). То је држава у којој се налази одређена дужникова непокретна имовина. Секундарни стечај је акцесорни стечајни поступак, јер је завистан од главног стечајног поступка. На тај начин се спречава да дужник избјегне извршавање својих обавеза према појериоцима.

У држави секундарног стечаја из стечајне масе се прво подмирују одређена потраживања повјерилаца са њене територије. То су привилегована потраживања; потраживања која имају свој основ у некој имовини; потраживања јавног права; потраживања настала у пословању административног сједишта дужника у држави у којој се води секундарни стечај; потраживања из радних односа, због престанка рада у држави у којој се води секундарни стечај. Након подмирења тих потраживања, остатак имовине секундарног стечајног дужника се преноси (трансферише) у државу главног стечајног поступка, гдје се укључује у општу стечајну масу. Тако су помирена стечајна правила и обезбијеђена је примјена *lex fori* и *lex rei sitae* путем секундарног стечаја са начелом универзалности стечајне масе у држави главног стечајног поступка.¹⁹⁾

Mihailo Velimirović, Ph.D.

Professor at the Faculty of Law, Srpsko Sarajevo

The Enterprise as an Object of Insolvency

Summary

This paper considers the aims of insolvency: recovery of debtor on the ground of insolvency plan and reorganization of a company; general execution on the whole insolvent debtor's property in order to satisfy the claims of all creditors. The author makes substantive gradation of sale of debtor's property: sale of debtor as juridical

19. Закон о стечајном поступку Републике Српске (чл. 195.-229.) и хрватски Стечајни закон (чл. 303.-335.) садрже разрађене одредбе под називом „Међународни стечај“. Црногорски Закон о инсолвентности привредних друштава (чл. 100.-132.) ту материју регулише под насловом „Стечај са елементима иностраности“. Југославенски Закон о принудном поравнању, стечају и ликвидацији (чл. 160.-163.) садржи четири правила под насловом „Сукоб закона и надлежности“. У Предлогу србијанског Закона о стечајном поступку нема ниједне одредбе о сукобу закона и надлежности, ни о међународном стечају. Писац овог текста је на то, као и на неке друге дјелове тог предлога, указао у једном другом свом раду.

person; sale of the whole property of a debtor; sale of particular parts of debtor's property as a functional totality; sale of particular chouses and goods. He presents the comparative legal regulation on the sale of insolvent debtor as juridical person on the whole Serbo-Croatian language territory. The author explains the theoretic apprehensions and judicial practice about the same problems. There is considered the procedure of bringing a decision about sale of insolvent debtor, as well as the procedure of making the contract of sale of insolvent debtor. There are also some remarks on the international insolvency.

Key words: *insolvency, sale of insolvent debtor, insolvency procedure.*